İNTERNETİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA

Merve ERGÜNEY[1]

ÖZ

Son yıllarda internet teknolojilerinin yaygınlaşmasında ve kullanımında önemli bir artış gözlenmektedir. Zaman ve mekândan bağımsız iletişim kurma imkânını sağlayan internet, günden güne başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumda yer alan neredeyse tüm bireyler için vazgeçilmez bir hal almıştır. Toplumsal alanda oldukça ilgi gören internete yönelik araştırmalar da son yıllarda giderek artmaya başlamıştır. Bu araştırmada, öncelikle geniş bir literatür taraması yapılmış ve Ankara ilinde yaşayan 16 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşme aracılığıyla, okulöncesi çağdaki 3-6 yaş arasındaki çocukların internet kullanım alışkanlıkları ve ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına ilişkin gözlem ve düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, sağlıklı internet kullanımına yönelik bir dizi öneri getirilmiştir. Bulgular; 'çocukların internet kullanım süreleri, çocukların internet üzerindeki içerik tercihleri, ebeveynlerin çocuklarını internet kullanımı sırasında kontrolü ve çocukların internet kullanımına yönelik aldığı önlemler, internetin çocuklar üzerindeki etkileri' şeklinde kategorize edilmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve sunulan önerilerin, ebeveynlere, çocuklarının internet kullanımına yönelik doğru tutum geliştirmeleri bakımından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, internet kullanım alışkanlıkları, çizgi film, ebeveyn görüşleri, kitle iletişim araçları, okul öncesi çocuklar.

[1]Araş. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, merve.erguney(at)gazi.edu.tr

A RESEARCH ON THE EFFECTS OF INTERNET ON PRESCHOOL CHİLDREN

ABSTRACT

In recent years, a significant increase has been observed in the widespread use and use of internet technologies. The internet, which removes the restriction of time and place in communication, encompasses all the people of the society, especially children and young people, from day to day, by incorporating advanced technological elements. In this context, the researches on the internet which attracted great attention by the children in the social field have started to increase in recent years.In this research, a large literature search was done firstly, and through the in-depth interview with the participation of 16 parents living in Ankara, the internet usage habits of the children between 3-6 years of the preschool age and the observations and thoughts about the internet usage of the children of their parents were tried to be revealed. In addition, a number of recommendations have been made for healthy internet use. Results; 'Children's internet use time, children's content choices on the internet, parental control of their children's internet usage, measures taken by parents for internet usage of children, internet effects on children'. The results obtained and the recommendations presented are expected to be useful to parents in terms of their children's correct attitudes towards internet use.

Keywords: Internet, internet usage habits, cartoons, parental views, mass media, preschool children.

Ergüney, Merve. "İnternetin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma". *ulakbilge* 5. 17 (2017): 1917-1938

Ergüney, M. (2017). İnternetin Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri Hakkında Bir Araştırma. *ulakbilge*, 5 (17), s.1917-1938.

Giriş

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak teknolojik cihaz sahipliğinin artması, internet altyapısının genişlemesi ile birlikte okulöncesi yaşlardaki pek çok çocuk temel becerileri kazanmadan önce dokunmatik ekranlı tablet, telefon gibi cihazları kullanmayı öğrenmektedirler. Genellikle internet bağlantılı bu cihazları kullanmaya başlama yaşı gün geçtikçe düşmektedir (Holloway, Green ve Stevenson, 2015). Neredeyse doğar doğmaz teknolojik cihazlarla ve internet ile tanışan çocuklar, bu cihazlara karşı bağımlılık geliştirmekte ve bu cihazları hayatlarının vazgeçilmez bir unsuru olarak görmeye başlamaktadırlar.

Günümüzde internet, özellikle çocuklar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri göz önüne alındığında, ebeveynlerin sorumluluk alanlarını da genişletmektedir. Çocukların internet kaynaklı tehlikelere maruz kalmamaları için ebeveynlerin çocuklarının internet alışkanlıklarını takip etmeleri gerekmektedir. Fakat burada bir sorun ortaya çıkmaktadır: Dijital çağın içinde doğan nesil, ile dijital dünyaya sonradan katılan nesil arasında bilgi ve beceri uçurumu nedeniyle ebeveynler, dijital teknolojilerin kullanımıyla ilgili çocuklarına nasıl davranacaklarını bilmemektedirler (Ulusoy ve Bostancı, 2014). Bill Gates ilk kez 2000 yılında New York Teknoloji Enstitüsü'ndeki konuşmasında internetin imkânlarından günümüze göre çok daha fazla yararlanan, internetin olmadığı durumda hiçbir hayâti belleğe sahip olmayan ve 1990'dan sonra doğmuş olan kuşağı "Jenerasyon 1" (Generation I) olarak tanımlamıştır. Gates, bu yeni neslin günümüzde hayal edilemeyecek bir değişimin parçaları olacağını vurgulamaktadır (Gates, 2000). Marc Prensky de benzer şekilde dijital çağın içinde doğmuş olan çocukları 'dijital yerliler' (digital natives) olarak; bir önceki nesli ise 'dijital göçmenler' (digital immigrants) olarak tanımlamıştır (Prensky, 2001). Yani 'dijital yerliler' "günümüz teknolojileri ile hayata başlamış, hayatının merkezinde çevrim-içi ortamların ve yeni teknolojilerin yer aldığı, tüm günlük işlerini teknoloji ile yürüten 21. yy çocuklarından ve gençlerinden oluşmaktadır" (Bilgiç, Duman ve Seferoğlu 2011; Çelen ve Seferoglu 2013). Summers ve arkadaşları ise Jenerasyon 1 ve dijital yerliler kavramlarına benzer olarak DigiTods (Digital Toddlers) kavramını kullanmıştır. Bu kavramla 2007 yılında ilk iPhone'un piyasaya çıkmasından sonra doğan, dokunma ve kaydırma hareketleri ile kolayca kullanılabilen dokunmatik ekranlı cihazlarla internete erişebilen kuşak tarif edilmiştir. Bu grup internete erişebilen en genç kuşak olmakla kalmayıp internetle birlikte büyüyen ilk kuşak olma özelliğine de sahiptir (Summers, DeSollar ve Leathers, 2013). Bu çocuklar, 'Millennials (binyılın öğrencileri), The Gamer Generation (oyun nesli), Next Generation, Net Generation (internet nesli), N-

generation (yeni nesil), Cyber Kids (siber çocuklar), Homo Zappiens (zaplayan insan), Grasshopper Mind (çekirge zihin)" (Pedro, 2006'dan akt. Şahin, 2009) gibi isimlerle de anılmaktadırlar.

Marc Prensky'ye göre çağımız çocukları yani *dijital yerliler* ile bir önceki nesil yani *dijital göçmenler* arasında bilgiyi kullanma ve düşünme konularında da büyük farklar vardır. Beynin nöroplastik özelliği sayesinde etraftan kendisine yapılan girdiler doğrultusunda kimyasal ve fiziksel olarak şekillendiğini ve dijital yerliler ile dijital göçmenler arasında beyin şekillerinde ve kimyasında bile farklılıklar olduğu ifade edilmektedir. Dijital yerli olarak tanımlanan çağımız çocuklarının, dijital göçmen ebeveynlerine göre internet kullanımı, dijital medya uygulamaları gibi teknoloji konularına daha yatkın ve tecrübeli oldukları belirtilmektedir (Prensky, 2001). Artık çok sayıda uygulama (application) içeren mobil cihazlar yatak odasında, yemek masasında, uçakta veya araba ile seyahatte çocukların elinden düşmemektedir. Bu uygulamalar bebekler ve okul öncesi çocuklar için internet tarayıcısına istenen uygulamayı yazarak web sitesini bulmayı gerektirmeyen, sadece bir dokunuşla açılabilen pratik internet bağlantıları içermektedir. Böylece bu çocukların hayatlarında oyunlar, videolar, kitaplar, yaratıcı ve iletişimsel deneyimler, sadece dokunma ve sürükleme hamleleriyle mümkün görünmektedir (Holloway, Green ve Stevenson, 2015).

Hane halkı internet erişiminin son derece arttığı günümüzde, çocukların interneti nasıl kullandıkları; olumlu veya olumsuz şekilde nasıl etkilendikleri hususunda yapılan araştırmalar her geçen gün artmakta ve önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, Jenerasyon 1, dijital yerliler veya dijital toddlers gibi kavramların tanımlaması içerisinde yer alan günümüz okulöncesi çağda bulunan 3-6 yaş arası çocukların internet kullanım alışkanlıkları ve bu alışkanlıklar sonucu ortaya çıkan bazı tutum ve davranışlarına yönelik veriler elde edilmeye çalışılmış ve bu verilerden yola çıkılarak ebeveynlere çocuklarının internete erişimi sırasında nasıl bir yol izlemeleri gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur.

İnternet ve Çocuklar

İnternet, 20. yüzyılın en önemli kitle iletişim araçlarından (mass media) biridir. İnternet birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyüp gelişen bir iletişim ağıdır (Sözer, 2002: 7; Akıncı vd, 2004:166). Fotoğraf, görüntü, metin, haber, bilgi ve verinin hızlı bir şekilde aktarılabilmesi, oyun, elektronik posta, video konferans, sohbet odaları, sosyal paylaşım ağları gibi hizmetlerin varlığı internet teknolojisini günümüzün vazgeçilmezi haline getirmiştir (Kırık, 2014: 339). Günümüzde 7.476 milyar olan dünya nüfusundan, internete bağlanan insan sayısı 3.77 milyar; 80.02 milyon insanın

yaşadığı Türkiye'de ise internete bağlanan insan sayısı 48 milyon olarak tespit edilmiştir (Special Reports, 2017). Gelişmiş ülkelerde internet kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik olarak internete erişim kolaylaştırılmakta ve ücretsiz erişimler sunulmaktadır.

İnternet kullanım oranlarındaki ve teknolojik cihaz sahipliğindeki artış ile birlikte okul öncesi çağdaki çocukların da, geçmiş yıllara oranla internete erişiminin arttığını söylemek mümkündür. Örneğin Avusturya'da 3-6 yaş arası çocukların neredeyse yarısı düzenli olarak internet kullanmaktadırlar (Jungwirth, 2013). Norveç'te 0-6 yaş arası çocukların yüzde 58'i (Guðmundsdóttir ve Hardersen, 2012 akt. Holloway vd, 2013); Hollanda'da okul öncesi çağdaki çocukların yüzde 78'i (Brouwer vd., 2011); İsveç'te 3-4 yaşlarındaki çocukların yüzde 70'i (Findahl, 2013); Belçika'da okul öncesi çağdaki çocukların yüzde 70'i (Tuewen vd., 2012) İngiltere'de ise 3-4 yaşlarındaki çocukların 3'te biri (Ofcom, 2012) internet kullanmaktadır Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından 26 il merkezi, bunlara bağlı ilçe, kasaba ve köylerde yer alan özel ve devlet okullarında, 6-18 yaş aralığındaki 1-12. sınıf öğrencilerinde çocukların internet, tablet, televizyon ve cep telefonu kullanmaları ile ilgili "Türkiye'de çocukların medya kullanma alışkanlıkları araştırması" yapılmıştır. Ancak bu çalışma 6 yaş altı okul öncesi dönem çocuklarını kapsamamaktadır (RTÜK, 2013). Yine, Türkiye'de TÜİK verilerine göre yaş grubuna bağlı olarak çocukları bilgisayar, internet ve cep telefonu kullanımına ilişkin veriler 6-15 yaş aralığını kapsamaktadır (TÜİK, 2013) . Dolayısıyla literatürde, Türkiye'de okul öncesi dönemdeki çocukların internet kullanımına yönelik yeterli büyüklükte kapsamlı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

İnternet içerikleri, bir yandan çocukların bilgiye erişimlerini, problem çözme, yaratıcılık, analitik düşünme gibi kişisel gelişimlerini destekleyen teknolojik bir mucize olarak yorumlanırken; diğer yandan aşırı, kontrolsüz, amacı dışında ve bilinçsiz kullanım yönü ile endişelere ve korkulara neden olarak, kişisel becerilerin gelişmesini negatif etkilediği düşünülmektedir (Colwell ve Kato, 2003; Kubey vd, 2001). Çocuklarda uzun süre internet kullanmanın neden olduğu önemli problemlerden biri 'internet bağımlılığı'dır. 'İnternet bağımlılığı' kavramını ilk kez Goldberg (1996) kullanmıştır (Özcan, 2005). İnternet bağımlılığı genel olarak "internetin aşırı kullanılması isteğinin önüne geçilememesi, internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemini yitirmesi, yoksun kalındığında aşırı sinirlilik hali ve saldırganlık olması ve kişinin iş, sosyal ve ailevi hayatının giderek bozulması" olarak tanımlanabilir (Arısoy, 2009). Small ve Vorgan (2008, akt. Arslan vd., 2014: 199), ilgili literatürdeki farklı kaynaklardan yola çıkarak bireylere 'internet bağımlılığı' teşhisi koymak için bireylerde bulunması gereken belirtileri aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

• Önceden hazırlık: Sürekli olarak bir önceki ya da bir sonraki internet etkinliğini düşünme.
• Tolerans: Her defasında daha uzun süre internette olma ihtiyacı hissetme.
• Kontrolsüzlük: İnternet etkinliklerini azaltamama.
• Çevrimiçi kalma: Planlanandan daha uzun süre çevrimiçi kalma.
•Çekilme: İnternet kullanımını azaltmak veya bırakmak için gerçekleştirilen denemelerin huzursuzluğa ve sıkıntıya neden olması.

Holman ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada, vaktini çoğunlukla internet kullanmak ve bilgisayar oyunları ile geçiren çocukların sosyal gelişimlerinin önemli ölçüde gerilediği, bu çocukların öz güvenlerinin düşük, sosyal endişe düzeylerinin ve saldırganlık davranışlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Holman vd, 2005). Colwell ve Payne de benzer şekilde, özgüven ile internet ve bilgisayar oyunlarını oynama sıklığı arasında olumsuz bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir (Colwell ve Payne, 2000) . İnternet bağımlılığı pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan biri de internet bağımlılığının fiziksel problemlere de yol açmasıdır. Bu problemlerin başında; göz rahatsızlıkları, radyasyonun olumsuz etkileri, duruş ve iskelet yapısında bozukluklar gelmektedir (Kuzu vd., 2008:133; Shields ve Behrman, 2000). Bigisayarların çok uzun süre kullanımıyla birlikte kas gruplarının sürekli yinelenen hareketlerin baskısı altında tutulması sonucunda ellerde *ağrı, uyuşukluk ve güçsüzlükle kendini gösteren* 'karpal tünel sendromu' gibi sorunlara yol açmaktadır (Shields ve Behrman, 2000).

Bilgisayar ve interneti fazla kullanmaktan kaynaklı çocuğun psiko-sosyal gelişimi de olumsuz etkilenmektedir. Çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olan aile bireyleriyle ve arkadaşlarıyla etkileşimi, yerini elektronik arkadaşlığa bırakmakta, bu durum ise kişilerarası iletişim ve iletişimi sürdürme becerisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle problemli internet kullanımı ile depresyon, asosyalleşme ve yalnızlık hissi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Caplan, 2002).

Çocukların internet kullanımı sırasında denetimsiz bırakılması da pek çok açıdan risk oluşturmaktadır. Çocuklar internet kullanımı sırasında başıboş bırakıldıklarında zararlı sitelere girip ruhsal açıdan etkilenebilirler. Sonuç olarak bu durum çocukların davranış, duygu ve bilinç seviyelerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Kontrolsüz bir şekilde internette gezinen bir çocuğun karşısına şiddet, pornografi, ve kötü alışkanlıkları teşvik edici nitelikte içerikler çıkabilmektedir. Bu içerikler özellikle küçük yaştaki çocuklar için ciddi problemlere yol açabilmektedirler. Örneğin, şiddet içerikli yayınlar çocuklarda saldırgan bir tutum ve kişiliğin oluşmasına neden olabildiği gibi şiddet eylemlerine karşı

duyarsızlık ve korku gibi duygularda artışa da sebep olabilmektedir (Shields ve Behrman, 2000).

Küçük yaştaki çocuklar gördüklerini ve işittiklerini yetişkinler gibi algılayamamakta ve yetişkinlerden farklı şekilde etkilenmektedirler. Çocuklar kurmaca ve gerçek arasındaki farkı ayırt etmekte güçlük çekerler (Künüçen, 2004; Yılmaz, 2007). Bu durum onların zarar görebilecekleri davranışları göstermelerine neden olabilir. Bunun örnekleri, zaman zaman kendisini Pikachu ya da Örümcek Adam yerine koyup camdan atlayan çocukların, haberlere konu olmasıyla (http://www.hurhaber.com, Erişim Tarihi: 24.10.2017; alkislarlayasiyorum.com Erişim Tarihi: 24.10.2017) görülebilmektedir.

Ayrıca günümüzde internet içerikleri, çocukların tercihlerini etkileyerek, ebeveynlerin tüketim kararlarını değiştiren en önemli faktör haline gelmiştir. Böylece çocuklar çok geniş bir tüketim mecrasının hedef kitlesi olmuşlardır.

İnternet kullanımının çocuklar üzerinde zararlı etkilere neden olduğu görüşlerinin yanı sıra internetin çocuklar için pek çok açıdan yararlı olduğunu savunan görüşler de mevcuttur. Çocukların bilişsel becerileri; neden-sonuç ilişkisi kurma, kelime ve sayıları öğrenme ve akılda tutma için gerekli olan becerilerdir. İnternet içerikleri sözel bilgi yerine görsel bilgi süreci üzerine odaklanmaktadırlar. Subrahmanyam'a göre; internet kullanımı çocukların üç boyutlu algılama becerilerini geliştirmekte ve el-göz koordinasyonunu sağlamanın yanı sıra ince motor gelişimi desteklemektedir (Subrahmanyam ve diğerleri, 2006) Ancak bunun tam tersini gösteren çalışmalar da vardır. Li ve Atkins (2004) tarafından yapılan bir çalışmada bilgisayar kullanımı ile çocukların görsel motor ve kaba motor becerileri arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir (Li ve Atkins, 2004). İnternet kullanımının görsel bilgiyi çok hızlı bir biçimde algılayıp anlamlandırmada çocukları destekleyici olduğu, bu tür etkinliklerin görsel hafızayı geliştirebileceği savunulmaktadır (DeBell ve Chapman, 2006; Subrahmanyam vd., 2000). Bazı bilgisayar oyunlarının aynı zamanda birden fazla iş yapma yeteneğini ve dil becerisini arttırabileceği de öne sürülmektedir (Kearney, 2007). Yine bazı bilgisayar oyunlarının görsel nesnelere daha iyi odaklanmayı, dikkat toplamayı, diyagram ve resimleri algılamayı ya da oyunda gerçekleşebilecek ihtimallerle ilgili tahmin yürütmeyi olumlu yönde etkilediği ile ilgili literatür oldukça zengindir (Subrahmanyam, 2009).

Amaç

Bu çalışmanın amacı; okul öncesi çağdaki 3 ile 6 yaş arasındaki çocukların internet kullanım alışkanlıklarını, bu alışkanlıkların neden olduğu etkileri ve ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına yönelik tutumlarını tespit etmek, bununla beraber ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına yönelik bilinç düzeyinin arttırılmasına ilişkin bilgiler sunmaktır.

Söz konusu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Çocuklar gün içerisinde ne kadar süre ile internet kullanmaktadır?
2. Çocukların internete erişim araçları nelerdir?
3. Çocukların internet üzerindeki içerik tercihleri nelerdir?
4. Ebeveynler çocuklarını internet kullanımı sırasında kontrol ediyor mu?
5. Ebeveynlerin çocukların internet kullanımına yönelik aldığı önlemler nelerdir?
6. İnternetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar verilerin teker teker okunması yoluyla kod ve kategorilere dayalı olarak araştırma sonuçlarının sunulmasını sağlar (Merriam, 1998, s.58). Araştırmada 'derinlemesine görüşme' (in-depth interview) tekniği kullanılmıştır. "Derinlemesine görüşme tekniği; araştırılan konunun tüm boyutlarını içerisine alan ve çoğunlukla açık uçlu soruların yöneltilerek kapsamlı yanıtların elde edilmesine imkân tanıyan birebir ve yüz yüze görüşülerek bilgi toplanmasına imkân veren bir araştırma yöntemidir" (Tekin, 2006:101). Derinlemesine görüşme tekniği ile elde edilen veriler, kendi içerisinde kategorize edilmiş, anlamlandırılmış ve yorumlanmıştır. Görüşmelerden elde dilen verilere aynen alıntılar şeklinde metin içinde de yer verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, internet kullanım olanakları bulunan, okulöncesi çağdaki 3-6 yaş arası çocuklar ve ebeveynlerinden oluşmaktadır. Evreni bütün elemanlarıyla birlikte tek tek incelemenin mümkün olmamasından dolayı evreni temsil etme yeteneğine sahip araştırma örneklemini; Ankara ilinde yaşayan okul öncesi çağdaki 3-6 yaş arası 16 çocuk ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Örneklem kapsamındaki ebeveynler ile yapılan derinlemesine görüşme sonucunda elde edilen

veriler kodlama yöntemiyle içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada görüşülen ebeveynlerin verdikleri cevaplarda samimi ve dürüst oldukları varsayılmaktadır.

Tablo 1. Görüşülen Ebeveynler ve Çocuklarının Demografik Özellikleri

Çocuğun Adı	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Cinsiyeti	Annenin Eğitim Düzeyi	Annenin Mesleği	Babanın Eğitim Düzeyi	Babanın Mesleği	Ailenin Gelir Düzeyi
Mert	6	Erkek	Lise	Ev Hanımı	Lise	İşçi	Orta
Arda	3	Erkek	Lise	Aşçı	Lise	İşçi	Orta
Cemre	4	Kız	Önlisans	Temizlik İşçisi	İlkokul	Temizlik İşçisi	Düşük
Yağmur	5	Kız	İlkokul	Ev Hanımı	Lise	Esnaf	Orta
Muhammet	5	Erkek	Lise	Ev Hanımı	İlkokul	Sıhhi Tesisatçı	Düşük
Menderes	4	Erkek	Ortaokul	Ev Hanımı	Lise	İşçi	Orta
Görkem	4	Kız	Lisans	Ev Hanımı	Lise	Bahçıvan	Orta
Talha	6	Erkek	İlkokul	Ev Hanımı	Lise	Serbest Meslek	Orta
Berat	5	Erkek	İlkokul	Ev Hanımı	İlkokul	Oto Tamircisi	Düşük
Metin	6	Erkek	Ortaokul	Temizlik İşçisi	Ortaokul	Şoför	Orta
Ege	5	Erkek	Lisans	Pazarlamacı	Lisans	Yönetici	Orta
Zülal	4	Kız	Lise	Sekreter	Lisans	Polis Memuru	Orta
Asya	3	Kız	Lisans	Mimar	Lisans	Mimar	Yüksek
Mina	4	Kız	Yüksek Lisans	Akademisyen	Lise	Yönetici	Yüksek
Zeynep	5	Kız	Lisans	Veteriner Hekim	Lisans	Veteriner Hekim	Yüksek
Ada	4	Kız	Lisans	Mâlî Müşavir	Lisans	Tüccar	Yüksek

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, 10 Haziran 2017 ile 10 Temmuz 2017 tarihleri arasında "derinlemesine görüşme (in-depth interview)" tekniğiyle toplanmıştır. Belirlenen örneklem dâhilinde, ebeveynlere önceden hazırlanan açık uçlu standartlaştırılmış 12 adet klavuz soru sorulmuştur. Sorular literatür taramasından elde edilen bilgiler çerçevesinde hazırlanmıştır. Görüşmeler, görüşme talebine olumlu yanıt veren anne ya da babalar ile yapılmıştır. Her görüşmenin ses kayıtları yapılarak daha sonra kayıtlar deşifre edilmiştir. Deşifre edilen görüşmeler, metin haline getirilerek sonrasında, literatürden elde edilen bilgiler ve araştırma amaçları ışığında uyumlu veriler kategorize edilerek analiz kapsamına alınmıştır.

Araştırma Bulguları

1. Çocukların İnternet Kullanım Süreleri

Görüşme yapılan ebeveynlerin çocuklarının internet kullanma sürelerinin 1 saat ile 4 saat arasında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuklardan 4'ü günde 4 saat, 6'sı günde 3 saat, 3'ü günde 2 Saat, kalan 3'ü ise günde 1 saat internet kullanmaktadır. Çocuklar evde geçirdikleri vakitlerde, dışarıda geçirdikleri vakitlere göre daha uzun süre internet kullanmaktadırlar. Çocukların internet kullanım süreleriyle, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve gelirleri arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 2. Çocukların İnternet Kullanım Süreleri

Çocuğun Adı	Mert	Arda	Cemre	Yağmur	Muhammed	Menderes	Görkem	Talha	Berat	Metin	Ege	Zülal	Asya	Mina	Zeynep	Ada
İnternet Kullanma Süresi	4 Sa.	3 Sa.	2 Sa.	4 Sa.	3 Sa.	2 Sa.	3 Sa.	4 Sa.	3 Sa.	1 Sa.	4 Sa.	1 Sa.	3 Sa.	1 Sa.	3 Sa.	2 Sa.

2. Çocukların İnternete Erişim Araçları

Çalışma kapsamında görüşülen ebeveynlerden alınan bilgilere göre çocuklar internete tablet, telefon ya da bilgisayardan erişmektedirler. Çocukların 7'si tablet üzerinden, 2'si bilgisayar ve anne veya babalarına ait telefon üzerinden, 7'si ise sadece anne veya babalarına ait telefonlar üzerinden internete erişim

sağlamaktadırlar. Tablet kullanan çocukların 3'ü zaman zaman da telefon üzerinden de internete erişim sağlamaktadır. Araştırma kapsamındaki düşük gelir düzeyine sahip ailelerin çocukları, internete ailelerinin cep telefonları üzerinden erişim sağlamaktadırlar. Yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının tamamı internete tablet veya hem tablet hem de telefon üzerinden erişmektedirler

Tablo 3. Çocukların İnternete Erişim Araçları

Çocuğun Adı	Mert	Arda	Cemre	Yağmur	Muhammed	Menderes	Görkem	Talha	Berat	Metin	Ege	Zülal	Asya	Mina	Zeynep	Ada
İnternete Erişim Aracı	Tablet	Telefon	Telefon	Telefon	Telefon	Tablet-Telefon	Telefon	Bilgisayar-Telefon	Telefon	Bilgisayar-Telefon	Tablet	Telefon	Tablet-Telefon	Tablet	Tablet	Tablet-Telefon

3. Çocukların İnternet Üzerindeki İçerik Tercihleri

Çocuklar internet üzerinden, çizgi film, oyunlar ve video içeriklerini tercih etmektedirler. Çocukların tamamı internetten çizgi film izlemektedir. 4 çocuk ise çizgi film izlemenin yanı sıra internet üzerinden oyun oynamayı tercih etmektedir. Çocuklardan 8'inin ise Youtuber'lar tarafından hazırlanan, genellikle oyuncak tanıtımları şeklinde ya da çocukların yer aldığı video içeriklerini barındıran videoları seyrettikleri ifade edilmiştir. 3 çocuğun ise internet üzerinden hem çizgi film hem oyun hem de video içerilerini tercih ettikleri ifade edilmiştir.

Tablo 4. Çocukların İnternet Üzerindeki İçerik Tercihleri

Çocuğun Adı	Çocukların İçerik Tercihleri
Mert	Çizgi Film
Arda	Çizgi Film
Cemre	Çizgi Film- Video
Yağmur	Çizgi Film- Video
Muhammed	Çizgi Film
Menderes	Çizgi Film-Oyun
Görkem	Çizgi Film- Video- Oyun
Talha	Çizgi Film
Berat	Çizgi Film
Metin	Çizgi Film-Oyun
Ege	Çizgi Film- Video Oyun
Zülal	Çizgi Film
Asya	Çizgi Film- Video
Mina	Çizgi Film-Video Oyun
Zeynep	Çizgi Film- Video
Ada	Çizgi Film Video

Ebeveynlerin çocuklarının internet üzerindeki içerik tercihlerine yönelik bazı ifadeleri şöyledir:

"Kızım internetten sürekli Ceylin diye bir çocuğun videosunu açmamı istiyor. Ceylin isimli çocuğun babası tarafından çekilen bu videolarda Ceylin şarkı söylüyor, evcilik oynuyor ya da bir oyuncağı tanıtıyor" (Mina'nın Annesi).

"Oğlum internet üzerinden on-line olarak oyun oynamıyor. Fakat tabletine istediği oyunları indiriyor ve oynuyor hatta sıkıldığı oyunları siliyor yerine başka oyunlar indiriyor" (Menderes'in Babası).

"Sürekli çizgi film izliyor. Üstelik bi çizgi filmden diğerine atlıyor. Sürekli ekranı kaydırıyor, değiştiriyor. Sanırım farklı farklı görüntülerin gelmesi hoşuna gidiyor" (Asya'nın Babası).

4. Ebeveynlerin Çocuklarını İnternet Kullanımı Sırasında Kontrolü

Derinlemesine görüşme yapılan 16 ebeveynden yalnızca 2'si çocuklarının internete erişim sağladığı cihazlarda 'Güvenli İnternet Hizmeti'[2] ile

[2] **Güvenli İnternet Hizmeti:** Türkiye'de 22 Kasım 2011'de başlayan Güvenli İnternet Hizmeti, Çocuk ve Aile profili olmak üzere iki profilden oluşmaktadır. Bu hizmet, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından sunulan ve internet kullanıcılarının bireysel tercihlerine dayalı olarak talep etmeleri halinde alabildikleri ve kullandıkları bir

içerikleri filtreleyerek zararlı siteleri engellediklerini ifade etmişlerdir. 7 ebeveyn ise çocuklarının internet kullanımı sırasında onları takip ettiklerini ve izledikleri içerikleri kontrol ettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer ebeveynler ise çocuklarını internet kullanımı sırasında kontrol etmediklerini ve içerik filtreleme programlarından haberdar olmadıklarını söylemişlerdir.

Ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı sırasında kontrolüne dair bazı ifadeleri şöyledir:

"Çocuğumu internet kullanırken kontrol etmiyorum. Okuma yazma bilmediği için kendisi bir şey yazıp bulamıyor. Youtube kanallarından çizgi film izlediği için zaten ard arda çizgi filmler sıralanıyor" (Zülal'in Annesi).

"Kızım internetten bir şeyler izlerken yanında bulunuyorum. Böylece ne izlediğini görebiliyorum" (Mina'nın Annesi)

"Çocuğumun kullandığı tablette aile koruma şifresi bulunuyor. O yüzden çocuğum bir şey izlerken takip etme gereği duymuyorum" (Muhammet'in Annesi).

5. Çocukların İnternet Kullanımına Yönelik Ebeveynlerin Tutumu

Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, ebeveynler bir taraftan çocuklarının interneti uzun süre kullanmak istemelerinden şikâyet etmekte, bir taraftan da çocukları internete yöneltmektedirler. Aşağıda bazı ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımlarına yönelik tutumları ile ilgili verdikleri ifadeler yer almaktadır:

-*"Çocuğumun elinden tableti alamıyorum. Bağımlı gibi sürekli birşeyler tıklamak, izlemek istiyor. Çoğu zaman ağlamasın diye zorla almak istemiyorum. Ama çok uzun süre kullanması beni rahatsız ediyor" (Asya'nın Babası).*

-*"Bir yere gittiğimizde veya eve bir misafir geldiğinde çocuğumla ilgilenemediğim için bazen interneti bir kurtarıcı olarak gördüğüm doğrudur. Çünkü o internette oyalanırken ben de yanımdaki kişilerle ya da misafirlerimle sohbet etme fırsatı buluyorum" (Ege'nin Annesi).*

---

hizmettir. Bu hizmetle aileler, internetin olumsuz içeriklerinden olan pornografik sitelerden, uyuşturucu ticareti yapan sitelerden, şiddet içeren sitelerden, ırkçılık ve nefret suçları üzerine yayın yapan sitelerden, suç işlemeyi anlatan sitelerden, terör propagandası yapan sitelerden, dolandırıcılık sitelerinden talebe bağlı ve ücretsiz olarak korunma imkânına sahip olmaktadırlar (http://internet.btk.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.11.2017).

-"Bu yaşlarda çocuklar sürekli ilgi bekliyor. Benim de kendime göre işlerim oluyor ve her zaman onunla ilgilenemiyorum. Çocuğum internette video izlerken ben de temizlik, yemek gibi ev işlerimi yapıyorum" (Berat'ın Annesi).

-"İşten çıktıktan sonra çocuğumu kreşten alıp eve geliyorum. Çoğu zaman çok yorgun olduğum için oyalanması için eline telefonumu veriyorum" (Mina'nın Annesi).

Ebeveynlerin verdikleri ifadelere dayanarak internet teknolojilerinin ebeveynler tarafından 'elektronik çocuk bakıcısı' (Timisi, 2011) olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

6. İnternetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çalışma kapsamında 16 ebeveyn ile yapılan derinlemesine görüşme neticesinde internetin çocuklar üzerindeki etkileri; 'çocukların davranışları üzerindeki etkileri', 'çocukların aile bireyleriyle olan ilişkileri üzerindeki etkileri', 'çocukların dil kullanımı ve gelişimi üzerindeki etkileri', 'çocukların tüketim alışkanlıkları üzerindeki etkileri' ve 'çocukların internette gördüğü video/çizgi film karakterine benzeme isteği üzerindeki etkileri' şeklinde kategorize edilmiştir.

6.1. İnternetin Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkileri

Çocuklar internet üzerinden izledikleri çizgi film karakterleriyle ya da video içeriğindeki çocuklarla kendilerini özdeşleştirmektedirler. Onlar gibi giyinmek istemekte, saçlarını onlara benzetmek istemekte veya izledikleri sahneleri gerçek hayatta canlandırmaya çalışmaktadırlar. Çocuklar izledikleri içeriklerdeki karakterleri gerçek varlıklar gibi algılayabilmektedirler. Bazı içerikler çocuklar üzerinde psikolojik etkilere yol açarak, korku ve endişe duymalarına neden olmaktadır. Ebeveynlerle yapılan görüşmeler neticesinde, internet içeriklerinden etkilenen çocukların gereksiz korku ve endişelere kapıldıkları ve kendilerini güvensiz hissettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca ebeveynler tarafından, şiddet içeren çizgi film ve videoların çocukların saldırgan tavırlar sergilemesine neden olduğu belirtilmektedir.

İnternetteki içeriklerin çocukların davranışları üzerindeki etkilerine yönelik olarak ebeveynlerin bazı ifadeleri şöyledir:

"Çizgi filmlerde gördüğü hayalet karakterlerden dolayı korkmaya başladı. Karanlık odalara tek başına girmek istemiyor. Orada hayalet var ben korkarım diyor. Nerden biliyorsun sen hayaleti dediğimde 'çizgi filmde' gördüğünü söylüyor" (Görkem'in Babası).

"Şiddet içeren oyunlarda bire bir taklit yapıyor" (Metin'in Babası).

"Bence internet çocukları hipnoz ederek aynı zamanda da tembelleştiriyor" (Talha'nın Annesi).

"İnternette izlediği Elsa isimli çizgi filmden çok etkileniyor. Saçlarını Elsa gibi omzuna doğru örüp Elsa tacı takmak istiyor" (Mina'nın Annesi).

6.2. Çocukların Aile Bireyleriyle Olan İlişkilerinde İnternetin Etkileri

Ebeveynler çocuklarının internet kullanımının aile bireyleriyle olan ilişkilerini olumsuz etkilediğini ve bu ilişkilerine zarar verdiğini ifade etmektedirler. İnternet çocuklar ile aile bireyleri arasındaki iletişimi zayıflatmaktadır. Ebeveynler bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

"İnternet kullanırken bizimle iletişime geçmiyor, bizimle konuşmak istemiyor" (Menderes'in Babası).

"İnternet bence çocuğun anne ve babaya olan ilgisini azaltıyor. Çünkü oradaki içerikler çocuğa daha eğlenceli geliyor, bizimle iletişim kurma ihtiyacı hissetmiyor" (Metin'in Babası).

"Sofrada yemek yerken bile tabletinin açık olmasını istiyor. Sabah uyanır uyanmaz tabletim nerde diye soruyor" (Cemre'nin Annesi).

"Kardeşiyle oyun oynamak yerine, bir kenara çekilip internetten video veya çizgi film izlemeyi tercih ediyor" (Zeynep'in Babası).

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak internetin çocukları asosyalleştirdiği sonucuna varılmaktadır.

6.3. Çocukların Dil Kullanımı ve Gelişimi Üzerine Etkileri

Ebeveynlerin bir kısmı çocuklarının internet üzerinden izledikleri içerikler sayesinde kendilerini daha iyi ifade etmeye başladıklarını ve daha fazla kelime öğrendiklerini vurgularken bir kısmı da internet içeriklerindeki konuşma dilinin yanlış, argo ve yabancı kelimeler içerdiği için çocuğun dil gelişimini olumsuz etkilediğini ifade etmektedirler.

İlgili literatür incelendiğinde teknolojik içeriklerin okul öncesi dönemde çocuğun dil, konuşma ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilediği öne sürülmektedir. İnternet ile tek yönlü iletişim içinde olan çocuğun etrafı ile karşılıklı ve çok yönlü etkileşiminin engellenmesi, dili kullanma gereksiniminin ve göz kontağı kurma süresinin azalması, sonuç olarak konuşma gelişiminin olumsuz etkilenme olasılığı bulunmaktadır (Semerci, 2017).

6.4. İnternetin Çocukların Tüketim Alışkanlıkları Üzerine Etkileri

İnternet, çocuğun ihtiyaçlarını ve marka satın alma kararlarını tümüyle etkilemektedir. İnternet içeriklerini izleyen 3-6 yaş grubu çocukların ebeveynleriyle birlikte yaptıkları alışveriş sırasında kendi kullanacakları ürünleri seçmelerinde ve dolayısıyla ailelerin tüketim tercihlerinde internet içeriklerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar genellikle internet üzerinden izledikleri çizgi film karakterlerinin bulunduğu, giyecek, çanta ve kırtasiye malzemelerini tercih etmektedirler. Hatta ebeveynler tarafından, çocukların markete gittiklerinde çizgi film karakter baskılı su şişesi, meyve suyu, puding, kek, bisküvi vb. yiyecek ve içecekleri istedikleri ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukların, Youtube gibi video kanallarında tanıtımı yapılan oyuncakları aldırmak için ailelerine baskı yaptıkları ifade edilmiştir. Bu konuda ebeveynlerin bazı ifadeleri şöyledir:

"Herhangi bir kıyafet ya da eşya alırken mutlaka çizgi film karakter baskılı olanı almamızı istiyor (Zeynep'in Babası).

"Kızım internette Youtuber'lar tarafından tanıtımı yapılan 'Baby Alive' markalı pahalı oyuncağı istiyor. Birlikte alış-verişe çıktığımızda, oyuncakçılarda bu oyuncağı gördüğünde, hemen tanıyor ve ısrarla almamızı istiyor. Fakat çok pahalı olduğu için alamıyoruz. Üstelik sürekli yeni versiyonları çıkıyor" (Mina'nın Annesi).

"Oğlum Örümcek Adam'ı çok seviyor. Örümcek adamlı çanta ve suluk istedi, biz de aldık. Çok sevindi" (Ege'nin Babası)

"Kızım internette ne görürse onu istiyor, sürekli baba bana bunu alır mısın, baba bana şunu alır mısın diyor. İstisnasız neredeyse ne görse istiyor. Bazılarını alıyoruz. Ama her istediğini alamıyoruz" (Asya'nın Babası).

6.5. Çocukların İnternette Gördüğü Video/Çizgi Film Karakterine Benzeme İsteği

Derinlemesine görüşme yapılan ebeveynlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, çocukların internet üzerinden izlediği çizgi film ve videolardaki karakterlerle kendilerini özdeşleştirme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Çocuklar internette gördükleri karakterlere benzer şekilde güzel olmayı, onlar gibi giyinmeyi, onlar gibi konuşmayı, onlar gibi davranmayı ve onlar gibi güçlü olmayı istemektedirler. Bu konuyla ilgili ebeveynlerin bazı ifadeleri şöyledir:

"Kızım eline çubuk gibi bir şey alıp bize doğru tutarak sihir yapabileceğini sanıyor. Sonra da baba niye olmuyor diyor" (Asya'nın Babası).

"Kızım Youtube kanalından izlediği Ece karakterine benzemeye çalışıyor. Onun söylediği şarkıları söylüyor, onun giydiği kıyafetten istiyor, saçlarını onun gibi yapmamı istiyor" (Görkem'in Babası)

"Karlar Ülkesi diye bir çizgi film var ve oradaki Elsa ve Anna karakterlerinden çok etkileniyor çocuklar. Elsa'nın saçında tek örgü, Anna'nın saçında ise iki örgü var. Kızımın saçını örerken Elsa gibi, ya da Anna gibi yap anne diyor. Elsa'nın pelerinli elbisesine özenip, evdeki örtüleri kendine pelerin yapıyor kızım" (Ada'nın annesi).

SONUÇ

Ülkemizde son yıllarda hızla yayılan internet, başta çocuklar olmak üzere toplumun büyük bir bölümünü etkisi altına almıştır. Çalışma kapsamında, Ankara ilinde yaşayan okul öncesi dönemde ve 3-6 yaş arasındaki 16 çocuğun ebeveynleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde, çocukların zamanlarının önemli bir bölümünü (1 ila 4 saat arasında değişen sürelerle) internet başında geçirdikleri tespit edilmiştir. Çocuklar internet erişimini tablet, bilgisayar ya da ebeveynlerinin cep telefonları üzerinden gerçekleştirmektedirler. Çocuklar internet üzerinden içerik tercihlerini kendileri yapmaktadırlar. Bu tercihler genellikle oyun oynamak, çizgi film ve video seyretmek yönünde olmaktadır. Çocukların internet kullanımı, aile içi iletişimlerini ve sosyalleşmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ebeveynlerin bir kısmı, çocuklarını internet kullandıkları sırada hiç kontrol etmediklerini, zararlı içeriklere karşı herhangi bir önlem almadıklarını ifade ederken, bir kısmı da koruyucu filtre programlarıyla ya da gözlemlemek suretiyle önlem aldıklarını belirtmişlerdir. Zararlı içeriklere karşı herhangi bir önlem almayan ailelerin çocukları internette şiddet, pornografi ve kötü alışkanlıkları teşvik edici nitelikteki içerikler karşısında savunmasız durumdadırlar. Ebeveynler tarafından, internetin çocukların dil gelişimleri üzerindeki etkilerine yönelik olumlu etkileri olduğu görüşlerinin yanı sıra, olumsuz etkilerinin bulunduğunu öne süren görüşler de dile getirilmiştir. İnternet içerikleri çocukların tüketim alışkanlıklarını da son derece etkilemekte ve dolayısıyla ebeveynlerin tüketim tercihlerini değiştirmektedir. Ebeveynlerin birçoğunun internet kullanımı konusunda yeterince bilinçli olmadıkları tespit edilmiştir. İnterneti doğru kullanmaya henüz hazır olmayan çocuklar pek çok tehlike ile karşı karşıyadır.

Çalışmada elde edilen veriler neticesinde, literatürdeki, çocuklarda uzun süre ve kontrolsüz olarak internet kullanmanın ciddi problemlere yol açtığı görüşüne paralel sonuçlar elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu problemlerin en aza indirilmesi için ebeveynlerin aşağıda sıralanan önerilere uymasında fayda vardır:

- Çocukların saatlerce internet başında vakit geçirmelerinin önüne geçmek için ebeveynler olarak onlara çeşitli aktivite ve oyunlar sunulmalı ve çocuklara vakit ayrılmalıdır.
- Çocukların kendi akranlarıyla vakit geçirmeleri sağlanarak, sosyalleşmeleri desteklenmelidir.
- İnternet ve diğer kitle iletişim araçları ebeveynler tarafından çocuğu sakinleştirmek, oturtmak veya oyalamak amacıyla 'elektronik çocuk bakıcısı' (Timisi, 2011) olarak görülmemelidir.
- Çocuklar internet ile ilgili zararlı içerikler konusunda bilgilendirilmeli ve ebeveynler tarafından gerekli koruma önlemleri alınmalıdır.
- Amerikan Pediatri Akademisi (APA) 2011 yılında bir açıklamayla ebeveynlere, internet ve televizyon gibi teknolojik araçlardan 0-2 yaş arası çocukların tamamen uzak olmasını, 3-5 yaş arasındaki çocukların günde 1 saatle sınırlandırılmasını, 6-18 yaş arasındaki çocukların ise günde 2 saat ile sınırlandırılmasını önerirken, çocukların odalarında bu tür aletlerin bulunmama gerektiğini vurgulamıştır (APA, 2011). APA tarafından önerilen süreler baz alınarak, çocukların zihinsel gelişimlerine uygun çizgi filmler ve oyunlar, ebeveynlerinin kontrolünde kısa süreli olarak izletilebilir.

KAYNAKLAR

Akıncı, H., Alıç, A., ve Emre Er., C. (Ocak 2004) "Türk Ceza Kanunu ve Bilişim Suçları", İnternet ve Hukuk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Amerikan Pediatri Derneği (APA) (2011). Web: http://www.huffingtonpost.com/cris-rowan/10-reasons-why-handheld-devices-should-be-banned_b_4899218.html adresinden 20.06.2017 tarihinde alınmıştır.

Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı, L. Tamam (Ed.), Dürtü Kontrol Bozuklukları. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 343-402.

Arslan, E. Bütün, P., Doğan, M., Dağ, H., Serdarzade, C. ve Arıca, V. (2014). Çocukluk çağında bilgisayar ve internet kullanımı. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi, 4(3), 195-201.

Bengisu, S. (2016). Televizyon Dil ve Konuşma Yeteneğini Nasıl Etkiler?. Web: http://www.konusmaterapistim.com/tr/icerik/66/televizyon-dil-ve-konusma-gelisimini-nasil-etkiler adresinden 20.06.2017 tarihinde alınmıştır.

Bilgiç, H. G.; Duman, D., ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 2011, İnönü Üniversitesi, Malatya. Web: 20.07.2017 tarihinde http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/AB11_Bilgic-Duman Seferoglu_DijitalYerliler_ve_CIO.pdf adresinden alınmıştır.

Brouwer, C., Duimel, M., Jansen, S., Nikken, P., Pardoen, J., & Pijpers, R. (2011). App Noot Muis. Peuters en kleuters op het Internet: Buurtboek: Leiden.

Caplan, S.E. (2002) Problematic İnternet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive–behavioral measurement instrument. Computers in Human Behavior. 18, 553–575.

Colwell J, Kato M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, agression and computer game play in Japanese adolescents, Asian Journal of Social Psychology. 6(2), 149–158.

Colwell J, Payne J. Negative correlates of computer gameplay in adolescents, British Journal of Psychology 2000;91:295-310.

Çelen, F. K., ve Seferoglu, S. S. (2013). Investigation of elementary school students' opinions related to unethical behavior in the use of information and communication technologies. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 83, 417-421. Web: : 20.07.2017 tarihinde http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281301149X adresinden alınmıştır.

Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. Comput Human Behav. 17, 187–195.

DeBell, M., and Chapman, C. (2006). Computer and Internet use by students in 2003 (NCES 2006–065). Washington, DC: U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics.

Findahl, O. (2012). Swedes and the Internet 2012. Web: https://www.iis.se/docs/Swedes-and-the-Internet-2012.pdf 03.08.2017 tarihinde adresinden alınmıştır.

Gates, B. (2000). Enter "Generation I" by Bill Gates. Web: https://www.microsoft.com/presspass/ofnote/03-00instructor.mspx 03.08.2017 tarihinde adresinden alınmıştır.

Guðmundsdóttir, G.B., and Hardersen, B. (2012). The digital universe of 0-6-year-olds, access to and use of digital devices in young children's free time]. Report, Oslo: Centre for ICT in Education.

Holloway, D., Green, L., Stevenson, K., (2015). Digitods: Toddlers, Touch Screens and Australian Family Life. M/C Journal, 18(5), Web: 5. 01.08.2017 tarihinde http://journal.media-culture.org.au/index.php/mcjournal/article/view/1024 adresinden alınmıştır.

Holloway,D., Green, L. and Livingstone, S. (2013). Zero to eight. Young children and their internet use. LSE, London: EU Kids Online.

Holman JP, Hansen CE, Cochian ME, Lindsey CR. Liar, liar: Internet faking but not freguency of use affect social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression, Cyber Psychol Behav 2005;8(1), 1-6.

Jungwirth, B. (2013). Safer Internet Day 2013: EU-Initiative Saferinternet. Web: http://www.oiat.at/fileadmin/downloads/Praesentation_PK_Safer_Internet_Day_2013.pd adresinden 10 Temmuz 2017'de alınmıştır.

Karayağız Muslu, G.K. ve Bolışık, B. (2009). Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. TAF Prev Med Bull, 8(5):445-450

Kearney, P. (2007). Cognitive assessment of game-based learning. British Journal of Educational Technology, 38 (3), 529–531.

Kırık, A.M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 337-347.

Kubey RW, Lavin MJ, Barrows JR. (2001) Internet use and collegiate academic performance decrements: Early findings, Journal of Communication. 51(2), 366–382.

Kuzu A, Odabaşı F, Erişti SD, Kabakçı I, Kurt AA, Akbulut Y, Dursun ÖÖ, Kıyıcı M, Şendağ S. (2008). İnternet kullanımı ve aile. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Bilim Serisi, Yayın No: 133.

Künüçen, A. Ş. (2004). Televizyonda haber programları, şiddet ve çocuk. Selçuk İletişim. (3) 2, 57-67.

Li, X., and M. S. Atkins. (2004). Early Childhood Computer Experience and Cognitive and Motor Development. Pediatrics 113 (6): 1715– 1722.

Merriam, S. (1998). Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education. 2nd Edition, Kindle Edition, USA.

Ofcom. (2012). Children and Parents: Media Use and Attitudes Report. London.

Özcan, N. ve Buzlu S. (2005). Problemli internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "İnternette Bilişsel Durum Ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. Bağımlılık Dergisi. 6, 19–26.

Pedró, F. (2006). The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning. OECD-CERI

Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants On the Horizon NCB University Press. 9(5), 1-10

Radesky JS, Schumacher J, Zuckerman B. (2015). Mobile and Interactive Media Use by Young Children: The Good, the Bad, and the Unknown. Pedıatrıcs. 135(1):1-3.

RTÜK. (2013). Türkiye'de çocukların medya kullanma alışkanlıkları araştırması, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi. Web: http://www.byegm.gov.tr/uploads/docs/RTUK adresinden 20.07.2017 tarihinde alınmıştır.

Shields, M. K., & Behrman, R. E. (2000). Children and computer technology: Analysis and recommendations. The Future of Children, Vol 10(2), Fall/Winter, 4-30. Web: http://www.futureofchildren.org. adresinden 20.06.2017 tarihinde alınmıştır.

Small GW, Vorgan G. IBrain. (2008): Surviving the technological alteration of the modern mind. New York: Collins Living.

Sözer, B. (2002). Elektronik Sözleşmeler. BETA Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

Special Reports. (2016). Digital in 2016. Web: http://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016 adresinden 10 Şubat 2017'de alınmıştır.

Subrahmanyam, K. (2009). Developmental implications of children's virtual worlds. Washington and Lee Law Review, 66 (3), 1065-1083.

Subrahmanyam, K., Kraut, R., Greenfield, P. ve Gross, E. (2000). The impact of home computer use on children's activities and development. The Future of Children, 10 (2), 123-144.

Summers, P., DeSollar, A. and Leathers, H. (2013). Toddlers on Technology: A Parents' Guide. AuthorHouse.

Şahin, M. C. (2009). Yeni bin yılın öğrencilerinin özellikleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 155- 172.

Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, (13), 101-116.

Teuwen, J., De Groff, D., & Zaman, B. (2012). Flemish Preschoolers Online: A mixed-method approach to explore online use, preferences and the role of parents and siblings. Paper presented at the Etmaal van de Communicatiewetenschap, Leuven, Belgium.

Timisi, N., (2011). Elektronik Bakıcı: Televizyon Çocuk İlişkisine Genel Bir Bakış. Der/İn Yayınları, Ankara.

TÜİK. (2013). 6-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri ve Medya. Web: http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866 adresinden 20.07.2017 tarihinde alınmıştır

Ulusoy, A. ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda Medya Kullanımı ve Ebeveyn Rolü. International Journal of Social Science. 28 , 559-572.

Yılmaz, G. (2007). Basın yayının çocuk sağlığına etkileri. Türk Ped. Arş. 42 Özel Sayı, 1-5.

http://www.hurhaber.com/iste-kendini-pikachu-sanip-camdan-atlayan-cocugun-son-hali-haberi-32569.html Erişim Tarihi: 24.10.2017.

http://alkislarlayasiyorum.com/icerik/19819/kendini-orumcek-adam-sanip-camdan-atlayan-cocuk, Erişim Tarihi: 24.10.2017